

การจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรเชิงพื้นที่

1. หลักการและเหตุผล

การจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรระดับตำบลเป็นภารกิจที่กรมส่งเสริมการเกษตรกำหนดให้สำนักงานเกษตรอำเภอดำเนินการมาอย่างต่อเนื่อง โดยใช้กลไกของศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล (ศบกต.) และเสนอแผนพัฒนาการเกษตรระดับตำบลบูรณาการร่วมกับแผนพัฒนาท้องถิ่นขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อใช้เป็นกรอบการจัดทำโครงการประจำปี เสนอขอรับการสนับสนุนงบประมาณจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและตามระบบส่งเสริมการเกษตรกำหนดให้การจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรทุกระดับเป็นองค์ประกอบหนึ่งของระบบส่งเสริมการเกษตรที่เป็นกลไกหลักในการขับเคลื่อนงานในพื้นที่

แผนพัฒนาการเกษตรเชิงพื้นที่เป็นการวางแผนส่งเสริมพัฒนาการเกษตรในบริเวณพื้นที่ใดพื้นที่หนึ่ง โดยมีการกำหนดขอบเขตพื้นที่ที่ชัดเจน เช่น เขตการปกครอง เป็นเขตจังหวัด อำเภอ ตำบล ขอบเขตลุ่มน้ำ เขตป่าไม้ เขตชลประทาน เขตปฏิรูปที่ดิน ฯลฯ และในการนำเสนอข้อมูลแต่ละปัจจัยของเนื้อหาการแสดงผลแผนที่ (Mapping) ประกอบด้วย เช่น แผนที่ขอบเขตการปกครอง แผนที่การใช้ประโยชน์ที่ดิน แผนที่เขตความเหมาะสมสำหรับการปลูกพืช ฯลฯ การดำเนินงานจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรของหน่วยงานของกรมส่งเสริมการเกษตรระดับจังหวัด อำเภอ และตำบล ได้มีการจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรเพื่อใช้เป็นเครื่องมือกำหนดทิศทาง เป้าหมายการพัฒนาในขอบเขตพื้นที่ที่หน่วยงานรับผิดชอบ อย่างไรก็ตามแผนพัฒนาการเกษตรที่หน่วยงานจัดทำดังกล่าว รูปแบบของการนำเสนอส่วนใหญ่จะเป็นการพรรณนาอธิบายความทำให้มองไม่เห็นภาพสถานการณ์และเป้าหมายที่ชัดเจน จึงควรมีการนำเสนอข้อมูลเชิงพื้นที่ที่ใช้แผนที่ร่วมในการวิเคราะห์และนำเสนอประกอบด้วย

กองวิจัยและพัฒนาส่งเสริมการเกษตรจึงได้ทบทวนกระบวนการขั้นตอนในการจัดทำและเค้าโครงรูปแบบของแผน จัดทำเป็นแนวทางการจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรในรูปแบบของแผนพัฒนาการเกษตรเชิงพื้นที่เพื่อให้สำนักงานเกษตรอำเภอใช้เป็นแนวทางการดำเนินงานให้ได้แผนพัฒนาการเกษตรระดับอำเภอ/ตำบลที่เป็นแผนเชิงพื้นที่

2. วัตถุประสงค์

2.1 เพื่อใช้เป็นกรอบในการกำหนดทิศทางการส่งเสริมและพัฒนาอาชีพและทรัพยากรของอำเภอ/ตำบล

2.2 เพื่อใช้เป็นกรอบในการจัดทำโครงการและงบประมาณประจำปีเสนอขอรับการสนับสนุนจากแหล่งงบประมาณต่างๆ

3. เป้าหมาย

ได้แผนพัฒนาการเกษตรระดับอำเภอ/ตำบล ที่มีเป้าหมายและทิศทางการพัฒนาที่สอดคล้องกับศักยภาพของพื้นที่ จำนวน 882 อำเภอ

4. ขั้นตอนและวิธีการจัดทำแผนพัฒนาฯ

ขั้นเตรียมการ

4.1 การเตรียมข้อมูลและทีมงาน

4.1.1 *สร้างทีมวิทยากรระดับเขต/จังหวัด* เขต/จังหวัด และทีมวิทยากรหลักขยายผลสร้างเครือข่ายทีมวิทยากรระดับเขต/จังหวัดให้ครอบคลุมครบทุกจังหวัด เขตและทีมวิทยากรหลักคัดเลือกผู้ที่จะร่วมเป็นวิทยากรหลักเพิ่มเติม และอบรมถ่ายทอดความรู้เพิ่มเติม

4.1.2 *สร้างทีมงานของอำเภอ* ผู้รับผิดชอบงานแผนงานหรือยุทธศาสตร์ และทีมวิทยากรหลักเตรียมความพร้อมและสร้างทีมงานจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรของสำนักงานเกษตรอำเภอ ทีมวิทยากรหลัก/เจ้าหน้าที่ที่รับงานแผนงานและยุทธศาสตร์ของจังหวัดให้คำปรึกษาคำแนะนำสร้างความรู้ ความเข้าใจ กระบวนการจัดทำแผนพัฒนาการเกษตร จังหวัดสนับสนุนข้อมูลนโยบายยุทธศาสตร์ ทิศทางการพัฒนาของจังหวัด กลุ่มจังหวัด หรือนโยบายอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง และสำนักงานเกษตรอำเภอจัดตั้งทีมงานประกอบด้วยเจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบงานตำบลทุกตำบลร่วมกับดำเนินการเป็นทีมงานหรือคณะทำงานจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรของอำเภอ

4.1.3 *รวบรวม/จัดเก็บข้อมูลระดับอำเภอ/ตำบล* ทีมงานอำเภอ เจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบตำบล รวบรวมจัดเก็บข้อมูลที่ใช้ประกอบการจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรทั้งด้านกายภาพ ชีวภาพ เศรษฐกิจและสังคม

- รวบรวมข้อมูลมือสองที่มีอยู่แล้ว จากแหล่งต่าง ๆ เช่น แผนพัฒนาหมู่บ้าน แผนชุมชน แผนพัฒนาท้องถิ่น แผนพัฒนากลุ่ม/องค์กร ข้อมูลทะเบียนเกษตรกร และข้อมูลเชิงพื้นที่ในรูปแบบที่ เช่น Agri-map SSmep แผนการจัดการพื้นที่การผลิตสินค้าเกษตร ฯลฯ

- จัดเก็บข้อมูลเพิ่มเติมในส่วนที่ยังขาดและจำเป็นต้องใช้ในการจัดทำแผนพัฒนาการเกษตร โดยใช้เทคนิคเครื่องมือและวิธีการต่าง ๆ เช่น การสังเกตเชิงประจักษ์ แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ การจัดเวที การสนทนากลุ่ม RRA ฯลฯ โดยผู้มีส่วนให้ข้อมูลมาจากภาคีเครือข่ายของกรมส่งเสริมการเกษตรในหมู่บ้านและตำบล เช่น อาสาสมัครเกษตร เกษตรกรต้นแบบ คณะกรรมการเครือข่ายต่างๆ เช่น คณะกรรมการ ศบกต. คณะกรรมการ ศพก.

ขั้นดำเนินการ

4.2 *การวิเคราะห์/สังเคราะห์ข้อมูล* ทีมงานของอำเภอทุกคนร่วมกันวิเคราะห์ข้อมูลที่รวบรวมจัดเก็บจากทุกตำบลเพื่อสังเคราะห์เป็นภาพรวมของอำเภอ โดยใช้เครื่องมือ และเทคนิคต่าง ๆ เช่น SWOT การซ้อนทับข้อมูลแผนที่ (Overlay) การวิเคราะห์นิเวศน์เกษตร (AA)

4.3 *การกำหนดทิศทาง/เป้าหมายการพัฒนา* (ทำแผนสู่การปฏิบัติทางการพัฒนาของพืช/ปศุสัตว์/ประมง/แปรรูป ฯลฯ ในอำเภอที่เกี่ยวกับการเกษตร)

4.3.1 ทีมงานอำเภอดำเนินการวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูล โดยใช้ข้อมูลประกอบพิจารณาจาก 1) ข้อมูลจากแต่ละตำบลที่รวบรวมจัดเก็บและผ่านการวิเคราะห์ตรวจสอบ 2) ข้อมูลจากนโยบายระดับบน เช่น แผนพัฒนาจังหวัด กลุ่มจังหวัด แผนยุทธศาสตร์ชาติ แผนแม่บท แผนปฏิรูปประเทศนโยบายรัฐบาล นโยบายกระทรวงฯ ฯลฯ เพื่อให้ได้ข้อมูล ศักยภาพ ปัญหา และเป้าหมายการพัฒนา เพื่อกำหนดแนวทางการพัฒนาของอำเภอที่มองเห็นภาพถึงระดับตำบล

4.3.2 ทีมงานอำเภอดำเนินการเวทีระดับตำบล เพื่อนำเสนอข้อมูลศักยภาพ ปัญหา และเป้าหมาย การพัฒนา และระดมความคิดเห็นเพื่อกำหนดโครงการพัฒนาในระดับตำบลที่สอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนา ของอำเภอ โดยเชิญภาคีเครือข่ายของกรมส่งเสริมการเกษตรระดับตำบล เช่น อาสาสมัครเกษตรระดับตำบล ผู้แทนคณะกรรมการ ศบกต. ผู้แทนคณะกรรมการ ศพก. ฯลฯ ร่วมรับฟังและให้ข้อเสนอแนะ

4.4 จัดทำกร่างแผนพัฒนาการเกษตรระดับอำเภอ/ตำบล ทีมอำเภอ จัดทำกร่างแผนพัฒนาการเกษตร ระดับอำเภอ 5 ปี โดยรูปเล่มของแผนประกอบด้วยเนื้อหาหลัก ๆ ได้แก่ ข้อมูลสภาพทั่วไปของอำเภอ บทวิเคราะห์ สภาพการณ์การเกษตร ทิศทาง/แนวทางการพัฒนา และโครงการ กิจกรรม ฯลฯ

4.5 ประชาพิจารณ์แผนพัฒนาการเกษตรระดับอำเภอ/ตำบล ทีมงานอำเภอ และผู้แทนองค์กร/กรรมการ เครือข่ายในระดับอำเภอ เสนอร่างแผนพัฒนาการเกษตรของอำเภอในเวที เพื่อรับฟังความคิดเห็นจากผู้รับบริการ ผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียในอำเภอเพื่อให้แผนเป็นที่ยอมรับของทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง

4.6 ปรับปรุงแผนพัฒนาการเกษตรระดับอำเภอ/ตำบล ทีมงานอำเภอ และผู้แทนองค์กร/กรรมการเครือข่าย ในระดับอำเภอ เสนอร่างแผนพัฒนาการเกษตรของอำเภอในเวที เพื่อรับฟังความคิดเห็นจากผู้รับบริการ ผู้ที่มีส่วนได้ ส่วนเสียในอำเภอเพื่อให้แผนเป็นที่ยอมรับของทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง

ขั้นนำไปปฏิบัติและติดตามประเมินผล

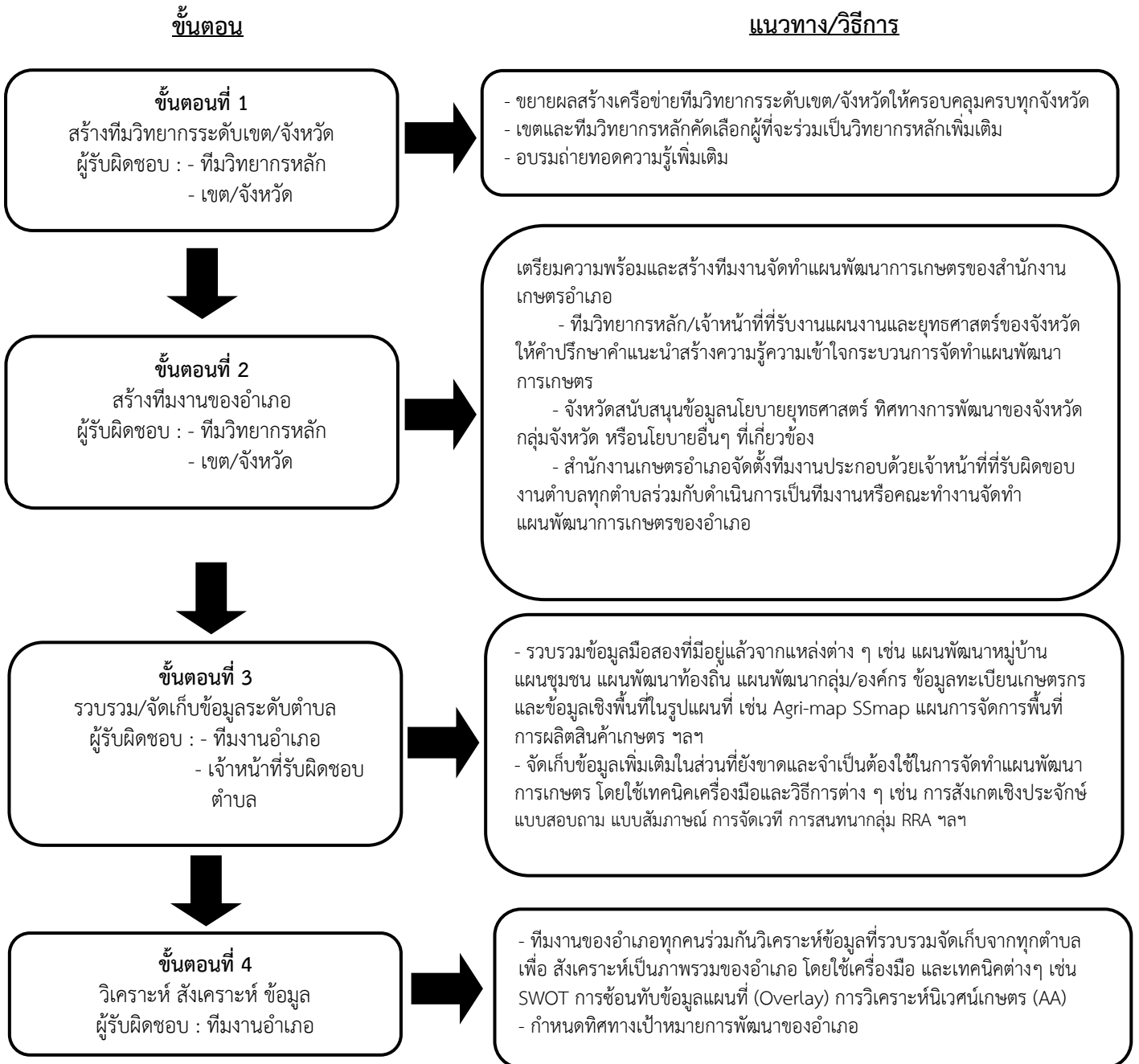
4.7 การนำแผนสู่การปฏิบัติ ทีมงานอำเภอและเจ้าหน้าที่จังหวัดนำแผนพัฒนาการเกษตรของอำเภอ ขับเคลื่อนให้เกิดผลการปฏิบัติหรือนำแผนไปใช้ประโยชน์ บูรณาการกับแผนพัฒนาท้องถิ่น ของ อปท. สำหรับใช้เป็น กรอบการจัดทำงบประมาณโดยจัดทำเป็นข้อบัญญัติของ อปท. ประสานและจัดส่งจังหวัดประกอบการจัดทำ เป็นแผนพัฒนาการเกษตรของจังหวัดเพื่อรับการสนับสนุนงบประมาณจากงบพัฒนาจังหวัด งบประมาณตามภารกิจ หน่วยงาน

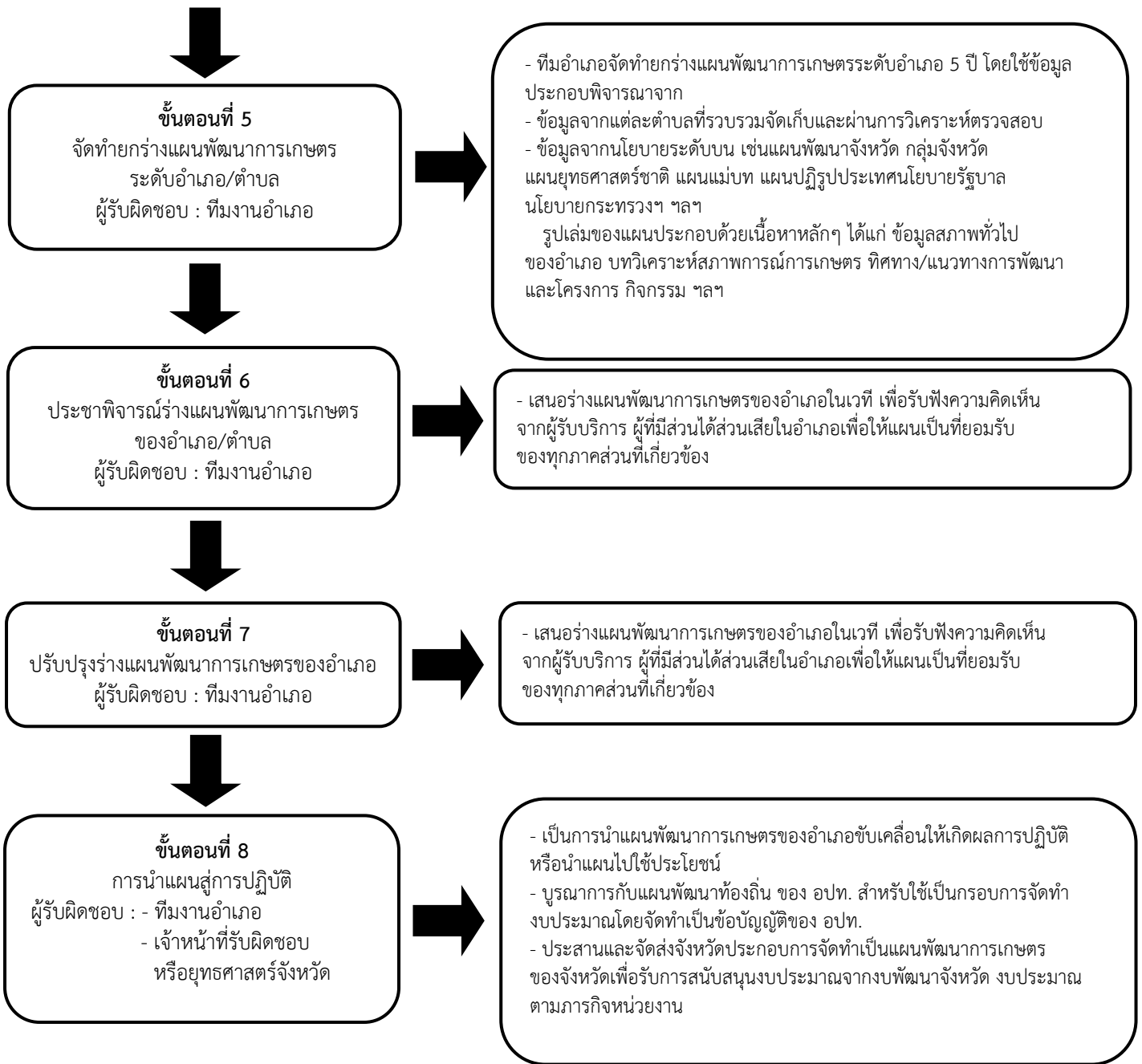
4.8 ติดตามและประเมินผล

4.8.1 ติดตามกระบวนการจัดทำแผนพัฒนาฯ เพื่อให้ทราบถึงปัญหา/อุปสรรคในการจัดทำแผนพัฒนาฯ ของอำเภอ/ตำบล

4.8.2 ติดตามและประเมินผลผลการนำแผนพัฒนาฯ ของอำเภอ/ตำบล ไปใช้ประโยชน์ เช่น การได้รับ สนับสนุนงบประมาณ ผลสำเร็จของโครงการ (Output/Outcome/Impact)

ผังแสดงขั้นตอนการจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรระดับอำเภอ/ตำบล

กองวิจัยและพัฒนางานส่งเสริมการเกษตร (กลุ่มพัฒนาการมีส่วนร่วมฯ)
กรมส่งเสริมการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์
โทร. ๐๒-๕๗๙๓๘๘๓๕ อีเมลล์ : agritech80@hotmail.com